

פרשת נצבים

עונש ההולך בשרירות לבו בחושבו שהקללות הם ברכות

פן יש בכם איש או אשה וגו' אשר לבבו פונה היום וגו' והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי וגו' לא יאבה ה' סלוח לו וגו' (בט, יז-יט).

הקשו המפרשים, אטו בשופטני עסקינן, ששומעים את דברי האלה הזאת ומתברך בלבבו ששלום יהיה לי, וביאר ה"נפש חיה" זצ"ל, (להגה"ק רבי חיים אלעזר וואקס אב"ד פיעטרקוב בפולין), שהמדובר כאן באדם שלמד ושמע דברי הצדיקים **שהתוכחה הוא בעצם ברכות במעטה של קללות**, והוא ינצל את הדבר לטובת מעשיו הרעים, והיה בשמעו את דברי האלה - **ו'התברך בלבבו'** - שבלבו יחשוב שכולם הם ברכות, ולכן: 'שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך', כי יודע שאין הקללות כפי פשטותן בקרא אלא הם כולם ברכות, וע"ז אמרה תורה: שעל האיש ההוא "לא יאבה ה' סלוח לו וגו' **ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה**" - היינו פשוטו כמשמעו, שיבואו עליו כל הקללות כפי שהם כתובים בתורה"ק. - כי כל הענין מה שפירשו הצדיקים את דברי התוכחה לברכה, היתה כוונתם רק להמשיך שפע ברכה לכלל ישראל, לא ח"ו שיבואו למעט מיראת העונש.

*

ומחה ה' את שמו - מבלי שום נחמה ח"ו

כתב ה"אור החיים הק"י (כי תבוא (כ"ח, מ"ז) עה"כ תחת וגו' בד"ה וראיתי להעיר) על זה שבקללות כאן במשנה תורה לא מוזכר שום נחמה בסוף, וכן כאן כתיב רק 'לא יאבה ה' סלוח לו', משא"כ התוכחה בפרשת בחוקתי מסתיימת בפסוק 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם' וגו', ומבאר, שהחילוק הוא, ששם נאמרו הקללות בלשון רבים, ולכללות ישראל בוודאי יהיה נחמה שלא יעזבם ה', אבל כאן נכתב כל התוכחה בלשון יחיד - לפרטות ישראל, והיחידים מהם

כי ירשיעו אש תאכלם עד עולם, וכן הוא בעיר הנדחת שצריכים לשרוף את כולה, וכן הוא בפרשתנו "אם יש איש אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה" - והם רק יחידים, ואז ומחה ה' את שמו ולא הזכיר נחמתו, ע"כ דבריו הקשים כגידין.

אמנם בספה"ק **"תפארת שלמה"** (עה"ת, בדרוש לר"ה תקצ"ד בד"ה אתם נצבים) מביא את דברי האוה"ק, וממתיק הדבר ואומר: במחילה מכבוד תורתו, לא ניחא למאריהו לומר הכי, ישתקע הדבר ולא נאמר, הרי נאמר 'כי לא תחפוץ במות המת', וכן נאמר 'בל ידח ממנו נידח' כמבואר בספרים הקדושים ובפרט בספר הגלגולים מהאר"י ז"ל (פ"ד) שכל ניצוץ נשמה שלא קיימה כל התרי"ג מצוות במעשה ודיבור ומחשבה מוכרחת להתגלגל אפילו אלף פעמים עד שיתקן וכו' ומאריך בדברים שלכל פרט יש תקנה, ובני ישראל שהם זרע קודש יהיו כולם מתוקנים, עיי"ש באריכות גדולה לבאר הדברים בעומק.

פרשת וילך

בן מאה ועשרים שנה אנכי היום - משה רבינו הרגיש חולשה רק ביומו האחרון

וילך משה וידבר וגו' בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וגו' (לא, א).

בספה"ק **"כתב סופר"** (בד"ה וילך) איתא לבאר דברי משה רבינו לישראל 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' מה רצה בזה, וביאר בהקדם דברי חז"ל (סנהדרין כו:) על התורה, למה נקראת שמה 'תושיה' - שמתשת כוחה של אדם, ולכא' בפרק קנין תורה (אבות פ"ו, ז) מבואר שגדולה תורה שנותנת חיים לעושיה שנאמר (משלי ט, יא) כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיך, וכן כתיב 'כי הוא חיך ואורך ימיך'.

ומבאר הדבר, אכן התורה מתשת כוחה של האדם, כמו שמפרש הרמב"ם (ברכות פ"א, ה) דברי המשנה ברבי אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה, שהיה רק כבן שבעים ולא שבעים ממש, כי היה בן שמונה עשרה, רק כ"כ התייגע בתורה,

כמו איש אחר במשך שבעים שנה ולכן הלבינו שערותיו, והוא דבר בדרך הטבע. וע"ז מקשים העולם, הלא בגמרא (ברכות כח.) איתא, שרצו למנותו לנשיא, ואמרה לו אשתו שאין לו שערות לבנות, ונאה לדרשן להיות זקן, 'איתרחיש ליה ניסא' וצמחו לו ח"י שורות של שערות לבנות, משמע להדיא מדברי הגמרא שהדבר לא היה בדרך הטבע אלא בדרך נס, ומבאר בשם אביו ה"חתם סופר", וכותב: וכבר אמר אאמו"ר מאור הגולה זצ"ל, כי כוונת הרמב"ם בדרך הטבע ההוגה בתורה תמיד, ומייגע עצמו כרבי אלעזר בן עזרי' התורת מתשת כוחו. אבל שומר מצוה לא ידע דבר רע, וקווי' ה' יחליפו כח, והתורה נותנת לו חיים כח וגבורה, וזהו ע"פ נס, וראב"ע כשהיה צריך שילבינו שערותיו הסיר הקב"ה הנס במקום הצריך, והלבינו שערותיו כשעה חדא כפי הראוי בדרך הטבע, אלו דבריו ושפתים ישק, ע"כ דברי החת"ס.

וממשיך ה"כתב סופר": לפי זה אתי שפיר דאמרו חז"ל למה שמה 'תושיה' שמתשת כחו, היינו בדרך הטבע אכן מתשת כוחו של אדם, אבל ה' לא יעזוב את יראיו ועוסקי תורתו ובנס יחליפו כח, ככתוב "כי בי ירבו ימיו" וגו'. ונ"ל כי כל זה אם עוסק בתורה לשמה, שמצוה להבין ולהתבונן, ולהבין הדבר על אמיתתו כמ"ש דהמע"ה (תהלים מ, ט) "לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בתוך מעי", והתפלל (שם פו, יא) "הורני ה' דרכך" - אזי שומר מצוה לא ידע דבר רע, אבל הלומד שלא לשמה רק לעשות קרדום לחפור בה ולהתגדל בה - שעל זה נאמרו דברי רבא: 'נח לו שלא נברא' (פסחים נ:), ובוודאי לא נעשה לו נס ומתשת כוחה³.

א. הרה"ק רבי יעקב שמשון משפטייווקא זי"ע כותב במכתב, "אין יגיעה כיגיעת השכל", ע"כ. והדבר נראה במציאות, שכבח האדם המותש לעבוד עבודות קשות בגופו, אבל לרכו את מוחו ללמוד כמעט ולא אפשר.

ב. ולפי זה מבאר ג"כ דברי הכתוב שהתורה מעידה על עצמה: "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה" (משלי ה, יד) - דעצה הוא דבר המביא לדבר אחר שחפצו ורצונו בו, שמי שרוצה להתעשר חושב מחשבות איך ובמה יבוא לזה, ונותן עצות על לבו לקנות צמר וכדומה, ובוה ישתכר - ואין מבוקשו ותכליתו המקווה 'הצמר' - רק הצמר הוא העצה שיבוא מכוחה אל מבוקשו וחפצו, וכן בלומד תורה כדי לעשות בה קרדום לחפור בה ולהשתכר בה או לעשות עטרה להתגדל בה, אין המבוקש התורה עצמו וההגיון שבה אלא חפצו ומבוקשו הממון או הכבוד שרוצה, ולומד שיבוא מכחו אל מבוקשו, נמצא שהתורה הוא רק עצה להביאו לידי מבוקשו, אבל הלומד תורה לשמה שרוצה וחפץ בידעת התורה ולהבין הדבר על בוריו - אז היא התבונה והמכוון שרוצה ומבקש. וז"ש 'אני עצה' - אם אני רק עצה להשיג דבר אחר או 'תושיה' אז אני מתשת כח האדם, כי כן דרך הטבע להתיש כח ולזה הלומד שלא לשמה אין הקב"ה מפליא לעשות נס חוץ לטבע. אבל אם 'אני

ולפי זה ימתקו דברי משה רבינו לישראל "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" - היום דייקא, פי' שלא עצבוהו כוחותיו לאט לאט אלא בפעם אחת ביום האחרון, ועד אז יצא ובא לפניו עד יומו האחרון - ואז עצבוהו כוחותיו, וזה היה שלא בדרך הטבע שיהיה בכוחותיו עד יום האחרון, רק כיון שרצה ה' שיהיה מנהיג ישראל, נתן לו כח וגבורה עד שבא העת שיבוא יהושע תחתיו, אז הניחו ה' אותו על דרך הטבע ועצבוהו כוחותיו כפי זקנתו, וזה שאמר להם: "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" - היום אני מרגיש כי אני בן מאה ועשרים שנה, עד הנה לא הייתי מרגיש כלל שאני זקן ושבע ימים כ"כ, מזה נראה כי 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא' וגו' כי מפני זה אני נחלש היום ומרגיש אפיסת כחי כי לא אצא עוד לפניכם אלא ההנהגה עובר ליהושע, ועד הנה שהוצרכתי לישראל עזר לי ה' ע"פ נס, עיי"ש באורך.

*

עוד בענין יומו האחרון של משה רבינו, שאמר לבני ישראל 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', ומפרש רש"י: שהכוונה ב'לצאת ולבוא' - היינו בדברי תורה, מלמד שנסתתמו ממנו מסורת ומעיינות החכמה, ע"כ.

והקשה המגיד מקאזניץ זי"ע בספה"ק "עבודת ישראל" בפליאה נשגבה, שהדבר אינו מובן שרבן של כל הנביאים והגיע לכלל מאה ועשרים שנה ויצאה נשמתו בנשיקה, היעלה על הדעת כי נגרע ערכו מקודם - אדרבה מגודל חכמתו תרב חכמתו.

אלא ביאר: שביום זה כ"כ גדלה התדבקותו באלקים חיים, שכבר לא יכול עוד 'לצאת ולבוא' למסור הדברים לכלל ישראל, שכ"כ גדלו השגותיו, ונסתתמו ממנו מסורת ומעיינות החכמה - היינו המסורה והמעין להשפיע הלאה לישראל⁴.

בינה' - פי' כשאני הבינה שאתה רוצה להתבונן ולידע אותי והיא חכמתך ותבונתך המקווה שאתה רוצה אז 'לי גבורה' - שלא תחלש כי יפליא ה' לעשות ע"פ הנס ותתגבר ולא תחלש, והוא נכון, עכ"ד.

ג. ובענין ההשגה בעת ההסתלקות איתא ב"חתם סופר" (בסוף ספר ה'דרשות', אגדות לש"ס, מס' ב"מ פ"ו.) כשמבאר ענין השגת שער הנו"ן, וזלש"ק: ואין אדם זוכה לזה השער רק הצדיק בשעת מיתתו של נשיקה שמדבקת נשמתו שם ונפרדת מן הגוף, עיי"ש. ואכן דבר זה של השגת שער הנו"ן לפני ההסתלקות - בוודאי לא שייך למסור לכלל ישראל.

בעניני הגליון ניתן לפנות להמערכת: bhagan111@gmail.com

להארות והוספת: 054-8449360 | © כל הזכויות שמורות להמו"ל

בעזר ש"ת

שיחות מלוה מלכה

מוצאי שבת קודש
פרשת כי תבוא
אור לי"ז אלול תשפ"ו

בבית המדרש 'רבינו חנה' קאלאשיץ
בני ברק תובב"א

ישמח לב מבקשי השם

בס"ד מוגישים אנו בזה
שנית לדוגמא את
שיחות מלווה מלכה
ערוך ומסודר לטובת דורשי ומבקשי תורה וחסידות

בע"ה קונטרס הבא יופיע
לקראת שבת בראשית תשפ"ז הבעל"ט

ופונים אנו בזה בקריאה של חיבה
לאלפי 'משתתפי' המלווה מלכה בכל רחבי תבל
להיות שותפים לזכות את ישראל
וזכות התורה וזכות הצדיקים יגן בעדכם באלף המון

החפצים לקחת חלק בזיכוי הרבים להעמיד בסיס איתן
אפשר לפנות להמייל של המערכת Bhagan111@gmail.com
או בטלפון של השיעורים

ארץ ישראל: 073-888-1889 | אמעריקע: 1-518-613-0137 | ענגלאנד: 020-8147-7102
ולהשאיר הודעה ברורה בשלוחה 6-1

כמו"כ אפשר לפנות
בארה"ק: 050-410-7962
בחו"ל: 00447432097989

י"ל

ע"י מערכת "באר הגן"

כל הזכויות שמורות

ענין סעודת מלוה מלכה מובא בשולחן ערוך (סי' ש') "לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת כדי ללוות את השבת". וכדברי המשנה ברורה שם, כשם שצריך לכבד את השבת בכניסתה, כך צריך לכבדה ביציאתה. הרי כעת בעת מלווים את השבת, יש לדבר על חשיבותו של שבת קדשינו.

דהנה היום קראנו בתורה בפרשת כי תבוא (כו, יז) "את ה' האמרת היום וגו' וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה". ומצינו בזה דבר נפלא בדברי רבינו האור זרוע, מגדולי הראשונים, שמפרש פסוקים אלו על יום השבת.

האור זרוע (סי' מב) מביא שבתפילת שחרית של שבת הוסיפו רבותינו מזמורים ושבחות מיוחדים לכבוד השבת: "ותקנו רבותינו והוסיפו מזמורים לכבוד השבת, כגון השמים מספרים כבוד אֵל וכו', לדוד בשנותו את טעמו וכו', נכון כסאך מאז וכו' ועוד תקנו נשמת כל חי, ובמקהלות, הכל יודוך".

ומבאר האור זרוע טעם נפלא לתוספת השבחות הללו: "דהיינו טעמא שהוסיפו אלו שבחות בשבת, דאשכחן שלא בחר הקב"ה ביום השבת בשבחות של מלאכי השרת כי אם בשבחות ישראל".

ומביא על כך את דברי המדרש על הפסוק "שש כנפים שש כנפים לאחד", מלאכי השרת משוררים בכל ימות השבוע, בכל יום בכנף אחד, ונמצאו ששת הכנפיים כנגד ששת ימי המעשה. וכשהגיע יום השבת אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, אין לנו כנף שנשורר לפניך; תן לנו כנף שביעי ונשורר לפניך היום. אמר להם הקב"ה, "יש לי כנף אחד בארץ שמשורר לפני היום", שנאמר: "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק".

כלומר, בששת ימי המעשה נשמעת שירתם של מלאכי השרת, אבל כשהגיע יום השבת בחר הקב"ה בשירה אחרת — בשירתם של ישראל.

ועל פי זה מוסיף האור זרוע ומפרש את הפסוקים שבפרשתנו, "את ה' האמרת היום" — כלומר ביום המיוחד, דהיינו שבת; "וה' האמירך היום" — שחפץ בכך יותר ממלאכי השרת. הרי לך שכל הכתוב הזה בפרשתנו הוא על השבת. ביום השבת מתגלה החיבה המיוחדת שיש להקב"ה לישראל: "וה' האמירך היום" — שחפץ בכך יותר ממלאכי השרת. וממילא, במוצאי שבת, כאשר אנו יושבים לסעודת מלוה מלכה כדי ללוות את השבת, אנו מלווים יום קדוש זה שבו הניח כביכול הקב"ה את שירת מלאכי השרת ובחר בשירתם ובשבחם של ישראל.

קראנו היום בפרשתנו (כח, ב) "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך". ובספר פאר יצחק מובא, שסיפר לו החסיד רבי אברהם סופר, שהיה בעצמו באותו מעמד, שפעם בפרשת כי תבוא היה רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע אצל בן-דודו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע. וכשהלך המשמש להביא מים אחרונים לפני ברכה מ"ז, שאל הרה"ק מקאמארנא זי"ע להרה"ק מזידיטשוב זי"ע בלחישת: כתיב בפרשתנו "ובאו עליך כל הברכות - והשיגוך" — מה הכוונה בזה השיגוך?, השיב לו רבי אייזיק מזידיטשוב בלחישת: "והשיגוך" — אלו הם השגות הראב"ד על הרמב"ם.

הכניסו מים אחרונים, בירכו ברכת המזון, ותו לא דיברו בזה. אחר הסעודה הלך הרה"ק מקאמארנא לאכסנייתו. ובני הרה"ק מזידיטשוב זי"ע הגיעו לאכסניית הרה"ק מקאמארנא, ושאל אותם: הבנתם דברי אביכם בענין ההשגות? הם לא השיבו, כי רצו לשמוע ממנו את פירוש הדברים. אז פתח הרה"ק מקאמארנא ואמר בהתרגשות:

אילו רציתי לפרש כוונתו — לא הספיקה לי לכך שנה תמימה!

אנחנו בוודאי לא משיגים דבריו הק', אבל על דעת הצדיקים יהי רצון שיתקיים בנו: "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך".

*

בענין הקשר בין הצדיקים יש לציין לספר נתיב מצותיך (נתיב היחוד, שביל ה) שכותב הרה"ק מקאמארנא זי"ע בלשון חיבה מופלאה על ש"ב רבי אייזיק מזידיטשוב זי"ע, וכותב שם עליו (עוד בחיים חיותו): "ואמר לי אחי, כתר ראשי, בבת עיני, אהבת לבבי, שורש יחידתי, הרב הצדיק מורנו רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב", ומביא ששמע ממנו על דברי חז"ל (מגילה ז:): יגעת ומצאת תאמין, "יגעת" - עיקר היגיעה בעוה"ז הוא "ומצאת תאמין" - למצוא ולבוא לאמונה, דהיינו "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".

ומסיים הרה"ק מקאמארנא זי"ע על מאמר זה: "ודברי פי חכם חן — מתוק".

-

ומענין לענין, בקונטרס הנהגות ומנהגי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, (שנכתב בידי אחד מתלמידיו וזהו מקונטרסים הראשונים שכתבו ממנהגי הצדיקים), וכותב שם תלמידו, (במנהגי ראש השנה) שרבי אייזיק מזידיטשוב התפלל לפני התיבה, ובאמירת "וכל מאמינים" היה אומר אותו פסוק בפסוק, והיו אומרים אותה בשפיכות הלב יותר מכל התפילות.

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע אמר מאמר קדוש על דברי במסכת מגילה (כט). "תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר^א: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן. גלו למצרים — שכינה עמהן וכו' גלו לבבל — שכינה עמהן וכו' ואף כשהן עתידין ליגאל — שכינה עמהן, שנאמר: ושב ה' אלקיך את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות".

ומבואר במהרש"א, שאף שבוודאי "מלא כל הארץ כבודו", מכל מקום גילוי השכינה הוא במקומות מיוחדות.

וממשיכה הגמרא: "בבבל היכא? (כלומר, היכן הגילוי שכינה בבל) אמר אביי: כבי כנישתא דהוצל - ובבי כנישתא דשף ויתייב בנהרדעא. ולא תימא הכא והכא, אלא זמנין הכא וזמנין הכא (דהיינו לפעמים בביהמ"ד זה ולפעמים ביהמ"ד זה).

א. יש ענין להזכיר רשב"י בימים אלו כדאי בספה"ק "שער יששכר" להרה"ק ממונקאטש זצ"ל (אייר, מאמר 'גל עיני', אות י"ח) על דברי המשנה (ר"ה טז). "וכל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון" - היינו כי בר"ה עובר לפניו ית"ש הזכות 'לכל באי עולם' - 'כבני מרון' - מציון רבי שמעון בר יוחאי ור"א בנו במירון, דבזכותיהו קיימין עילאין ותתאין, צדיק יסוד העולם - שעליו מתקיים העולם, עיי"ש באורך.

הרה"ק החקל יצחק זי"ע מביא (סוף פרשת תצוה) מה ששמע מאביו הרה"ק בעל אמרי יוסף זי"ע (והאמרי יוסף בעצמו כתבו בקצרה בהקדמתו לליקוטי תורה וש"ס) מה ששמע מפי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, שהכוונה בדברי חז"ל הוא, שהשכינה שורה על הצדיקים — הן על צדיקים שלא חטאו מעולם, והן על בעלי תשובה שחטאו ואחר כך חזרו בתשובה שלימה לפניו ית"ש. ואמר רבי אייזיקל: "בי כנישתא" רומז לצדיק שאליו מתאספים בני ישראל שיתפלל ויעתיר בעדם. יש "בי כנישתא דהוצל" — צדיק שמעיקרא ניצל מן החטא; ויש "בי כנישתא דשף ויתיב" — מי שחטא (-שף מלשון שזז ואינו על מקומו) ואחר כך ויתיב, שחזר בתשובה. וגם אצלו יש השראת השכינה.

ורואים בזה דבר נפלא, שאפילו "שף ויתיב" נקרא "בי כנישתא"; גם בעל תשובה יכול להיות צדיק שאליו מתאספים ישראל, ויכולים לבוא אליו שיתפלל ויעתיר בעדם, ומפרש הכוונה דשף ויתיב "בנהרדעא" — שהרי אמרו חז"ל שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, ועל ידי התשובה חוזרת אליו הדעת - 'נהרדעא', עכדה"ק.

*

וחשבתי להוסיף בע"ה בדרך רמז במה שאמרו בגמרא לגבי השראת השכינה בבתי מדרש הנ"ל "ולא תימא הכא והכא, אלא זמנין הכא וזמנין הכא". שהרי מצינו מחלוקת חז"ל מי גדול יותר — צדיק גמור או בעל תשובה. רבי יוחנן אמר שמעלת הצדיק הגמור גדולה יותר, ואילו רבי אבהו אמר: "מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין".

וזהו: "זמנין הכא וזמנין הכא" — יש בחינה של "הוצל", הצדיק שניצל מן החטא מעיקרא, ויש בחינה של "שף ויתיב", שחטא ושב בתשובה; וע"ז נחלקו חז"ל איזו מעלה גדולה יותר.

עובדא נוראה בענין תשובה — "הבא ליטהר מסייעין אותו"

כאשר עסוקים אנו בענין מעלת בעלי תשובה, אספר עובדא נוראה שיש בה חזוק גדול לתשובה. (הרה"ח ר' שלמה נוימאן הי"ו אמר לי שהכיר את בעל העובדא).

הגאון רבי שמואל טרוביץ זצ"ל מרבני העיר ראשון לציון, ובעמח"ס מעדני שמואל (ושם גם מובא העובדא) היה מוסר שיעורים בבית מדרשו בעיר, ובין באי בית המדרש היה יהודי בשם ר' לייב, שהיה זקן למעלה מכן תשעים. לא שמעו ממנו הרבה; לא שאל ולא הקשה, אלא היה מגיע לתפילות ולשיעור.

פעם אחת הגיע ר' לייב אל הרב ואמר שהוא רוצה לעלות לביתו כי יש לו דבר נחוץ לדבר עמו. אמר לו הרב, שהיה צעיר ממנו, שהוא יבוא אליו. ואכן עלה לביתו ושאל: מה אפשר לעזור לכם?

התחיל ר' לייב לספר: כבר חמש עשרה שנה אני בארץ ישראל, וברוך ה' הנני מגיע לבית המדרש לתפילות ולשיעורים. אבל רוב שנות חיי לא הייתי כך, הייתי ברוסלאנד בזמנים הקשים של הקומוניזם, ולא ידענו כמעט כלום על יהדות. רק בארץ ישראל חזרתי בתשובה, וברוך ה' אני מתנהג כראוי.

אבל יש דבר אחד שלא נותן לו מנוח, וזהו, שלפני כשישים שנה, ברוסלאנד, היה לאחי עסק והיו לו כמה עובדים. מתחת לשולחן עשו עסקים כדי שיוכלו להרוויח גם ברוסלאנד. היה שם עובד אחד שאחי ראה אצלו כמה דברים שאינם בסדר, וחשש שיבוא ממנו מכשול, ולכן פיטר אותו.

ובתור נקמה הלך אותו אדם ומסר לשלטונות שיש בעסק דברים שאינם כחוק. באו לבדוק והטילו על אחי קנס גדול. אחי היה בועם רב, וחשבנו שצריכים לנקום בו. כתבנו מכתב מסירה על אותו האיש, ואני שלחתי את המכתב. ואכן שמעתי שבאו לביתו והוא היה צריך לשלם על כך עשרים אלף רובל.

כיום אני חושב על העבירה של מסירה ואין לי מנוחה. הכנתי את הכסף להחזיר, אבל אינני יודע איך למצוא אותו. אינני יודע אם הוא חי, ואם אינו חי — מי הם יורשיו. כבר כתבתי לבנותיי ברוסלאנד שינסו לברר, אבל לא שמעתי מהן כלום, ע"כ דבריו.

ושאלו רבי שמואל במה יוכל לעזור לו, אמר ר' לייב שרוצה עצה איך למצוא את האיש ההוא ולשלם לו, אמר לו רבי שמואל שאיך יוכל לעשות דבר כזה.

אז התחיל ר' לייב לבכות. ואמר שהוא רצה שבית דין יפסוק לו מה לעשות, כי כמו שפוסקים בבית דין של מטה כך פוסקים בבית דין של מעלה.

אמר לו רבי שמואל שאינו יודע לפסוק בזה לבדו, אבל בעוד כעשרה ימים יהיה מושב בית דין, כמה דיינים ישבו יחד ושיבוא לשם לספר סיפורו ונראה אם יוכלו להכריע לו פסק בזה. ובימים עד המושב ב"ד כבר דיבר רבי שמואל עם רבנים לברר מה בכלל אפשר לפסוק במקרה כזה, שהרי לכאורה אי אפשר למצוא את אותו יהודי, ובפרט שבאותם ימים רוסלאנד עדיין היתה סגורה.

והנה ביום שלפני ה'מושב ב"ד' הגיע ר' לייב ואמר להרב שכבר נושע ואינו מגיע למחר!

ועל פליאת רבי שמואל, סיפר ר' לייב מעשה פלא: כל ימי כמעט לא הייתי צריך לרופא. ודווקא עכשיו בימים האחרונים הרגשתי שלא בטוב ופניתי לרופא. ומיד בבוקר קמתי והתפללתי מוקדם והגעתי כבר בשעה 6:30 בבוקר, אבל הרופאים עדיין ישנו... בזמן ההמתנה ראיתי שם בחוץ מקום שממתינים על האוטובוס, ולכן הלכתי לשם והתיישבתי על הספסל. והנה ישב שם עוד אדם, ושמעתי שהוא מדבר בלשון רוסי, לכן התחלתי לדבר עמו והתברר שאכן הוא מגיע מרוסלאנד. מיד סיפרתי לו את הדבר המעיק לי על הלב ושאלתי אותו אם הוא מכיר את אותו אדם. ענה האיש מיד: **בוודאי — הרי זה חותני!**

מיד שאל ר' לייב אם הוא יכול לדבר עם אשתו, בתו של אותו יהודי. הוא דיבר עמה וסיפר לה כל הסיפור, והיא אמרה שהיא עדיין זוכרת היטב את כל המעשה ההוא, אלא שהיא לא היתה היורשת, היא אמרה שיש נכד יורש, והמשיכו לברר עד שהגיעו ליורשים. ואחר מאמצים הצליח ר' לייב לשלוח את הכסף לרוסלאנד, והכסף אכן הגיע ליורשים, והם החזירו קבלות שהכסף הגיע ליעדו.

אחר כך חזר ר' לייב אל רבי שמואל טרוביץ ואמר לו: אני כבר זקן, ולכן אני מבקש שלאחר פטירתי יכניסו עמי לקבר את ה'קבלות'.

אמר לו הרב שאין צורך כי בשמים יודעים הכל גם בלי זה. אבל ר' לייב שוב ביקש והפציר שיכניסו את הכתב, והרב הסכים. לאחר תקופה אכן נפטר ר' לייב, וקיימו את בקשתו והכניסו את הכתב לקבר. וסיפרו שלאחר תקופה התגלה לרבי שמואל בחלום בפנים שוחקות, שטוב לו שם — ותיקן הכל.

-

היוצא מזה דבר נורא: יהודי רצה כל כך לשוב בתשובה ולתקן את אשר עשה. בדרך הטבע לא היתה לו שום אפשרות למצוא אחרי שישים שנה את אותו אדם או את יורשיו. רוסלאנד היתה סגורה, הוא כבר למעלה מכן תשעים, ולא ידע אפילו היכן להתחיל לחפש.

ודווקא אז, לאחר שכל ימיו כמעט לא היה צריך לרופא, הוא הרגיש שלא בטוב; דווקא אז הלך לרופא; דווקא הגיע מוקדם כשהרופאים עדיין לא היו; דווקא התיישב אצל האוטובוס; ודווקא לידו ישב אדם מרוסלאנד — חתנו של אותו יהודי עצמו!

על זה נאמר: "הבא ליטהר מסייעין אותו".

וזה חיזוק לכל יהודי בחודש אלול: כאשר יהודי באמת רוצה לשוב בתשובה, ורוצה לתקן את אשר עשה — מסייעין אותו מן השמים. גם כשאנו רואה שום דרך כיצד יוכל לתקן, אם הרצון לתשובה הוא אמיתי והוא עושה את אשר בידו, מן השמים כבר יעזרו לו ויפתחו לפניו את הדרך.

בדרך כלל כשמזכירים את בעל ה"יסוד יוסף" אומרים שהיה רבו של בעל ה"קב הישר", אבל באמת היה גם אצל דור השני של צדיקי ומאורי החסידות מחבר ספר בשם זה, ה"ה הרה"ק רבי יוסף יוסקה מראוונא זי"ע, שהיה מתלמידיו של המגיד ממעזריטש זי"ע, עוד מהתקופה שבה היה המגיד ברובנא, וכן היה מתלמידי הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע. רבי יוסף לא הניח אחריו זרע של קיימא, ומה גם שלא ידוע הרבה עליו, לכן זכות הוא לספר בשבחו של האי צדיק וקדוש.

-

על גדולתו אפשר לראות מהסכמת הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע לספרו, והרה"ק מבארדיטשוב שכותב עליו בהפלגה גדולה:

"היות שכבר ידוע ומפורסם מאור תורתו וגודל צדקתו של הרב הגאון החסיד החר"ף המפורסם, עמוד החזק, איש אלקי קדוש יאמר לו, בוצינא קדישא, צנא מלא ספרא וספרי ותוספתא, כ"ק רבי יוסף, אשר דירתו היה בק"ק ראוונא, והיה עובד ה' מנעוריו ולא מש מאהלה של תורה, ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח כי חפץ ה' ידיו רב לו, מעיין הנובע בנגלה ונסתר, דין גליא רזא דאורייתא".

*

ובסוף הקדמת הספר מספר נכד-אחיו על הסתלקותו. אשר קודם לכן אמר לו רבי יוסף יוסקה זי"ע שיבוא אליו ביום ט"ו אלול. באותה שנה חל ט"ו אלול בערב שבת, כמו בשנה זו. וכשהגיע אליו ראה ש'עוד יוסף חי', אבל כבר נפל למשכב, וכותב שבא אליו ביום ט"ו אלול ולא היה יכול לדבר עמו, כי היה חלש מאוד.

ובירך אותו ואמר לו רבי יוסף: "ראה שתבוא אלי תיכף אחר השבת, כי מאוד אני צריך לדבר עמך דברים הרבה".

אך הדברים כבר לא יצאו אל הפועל. תיכף במוצאי שבת אחר 'ברכו' נלקח ארון אלקים, ונסתלק אותו צדיק וקדוש לבית עולמו, אור ליום י"ז אלול.

*

ובהמשך מביא מכתב נורא שכתב הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע אל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ובו הוא מעיד על רבי יוסף יוסקה:

... "באתי להודיע ולגלות אזנו דמכת"ה אודות איש צדיק אשר בארץ, ה"ה הרב המפורסם הגדול החר"ף ובקי הגאון כ"ש מוהר"ר יוסף, חתן הרב המפורסם דק"ק ראוונע. וכבר רצו לקבל אותו לרב

אב"ד בכמה קהילות קדושות, ולא רצה רבי יוסף מפני ביטול תורה ותפילה. ואני מכיר אותו שדרכו לישוב תמיד בהתבודדות ולעסוק בתורה ובתפילה וחסידות ופרישות".

וממשיך רבי זושא ומעיד בשם אחיו הקדוש הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע:

"גם אחי החסיד המפורסם בוצינא קדישא איש אלקי קדוש יאמר לו, מוהר"ר אלימלך מנוחתו שלום, היה מחבבו מאד מאד", גם אמר לי, כשהייתי בק"ק ראוונא (-אצל המגיד שהיה גר שם) היה היה רבי יוסף הנ"ל לבוש שחורים בשבת בשעת התפילה - אבל למעלה ראיתי אותו לבוש לבנים. גם רבי יוסף היה משמש כמה זמנים שני גדולי הדור המפורסמים אנשי מופת המה, האחד הרב החסיד המפואר בוצ"ק הרה"ק רבי דוב בער ממעזריטש ושני הרב החסיד המפורסם בוצ"ק הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, עכל"ק של הרבי ר' זושא זי"ע.

ספריו הק'

הגאון רבי אהרן דוד דייטש זצ"ל מגדולי תלמידי החת"ס זי"ע, מביא בתשובה בספרו גורן דוד (ח"ב סימן מ"ח) בענין התייחסות רבו החת"ס זי"ע לספרי אחרונים, וכותב בזה"ל: ... אך באמת אני יודע שלא היה רגיל בספרי גאונים מחברים בזמנו או בדור שלפניו, ורק בספרי נודע ביהודה, תומים, הפלאה ופני יהושע, אמר שאלו לא יחשבו בכלל האחרונים, רק המה ראשונים.

*

הרבי יהונתן חיבר את הספר הגדול אורים ותומים על חושן משפט. וגם כתב ספר גבורת יהונתן, פלפולים מתורתו, ומובא בהסכמת הגה"צ אב"ד שעפס זצ"ל דבר נפלא. שכותב בתוך דבריו 'בילדותי שמעתי מפי הגאון רבי שרגא פייבוש מגריצא (-ה"ה אביו של רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע) שהיה סופר מהיר, שמנהגו היה שבשעת כתיבתו היה ספר אורים ותומים פתוח לפניו והיה מעיין בו, ואמר שהעיון בספרי הרבי ר' יהונתן מטהר המחשבה.

*

הרבי ר' יהונתן זצ"ל חיבר גם על יורה דעה את הספר כרתי ופלתי. ושם בהלכות גיד הנשה, יו"ד סימן ס"ה, מביא דבר ידוע ונפלא.

היה בזמנו מנקר אחד, בעל תורה ומומחה גדול, "ונשתבש בדעתו לומר על גיד אחר שהוא הגיד האמיתי, ועד היום הזה טעינו נחנו ואבותינו בגיד שאינו גיד שאסרה התורה". אותו מנקר היה הולך ושב בכל ארץ אשכנז ומרעיש הבריות, עד שהגיע לפראג והציע את דבריו לפני ולפני חכמי העיר הגאונים.

הרבי רק יהונתן כותב שחקר ובדק את הדבר, ומצא שאותו גיד שהמנקר טען עליו שהוא גיד הנשה נמצא רק בבהמות זכרים ולא בנקבות. ואז הראה לו מקור בסמ"ג שגיד הנשה נוהג בזכרים ובנקבות, ועל ידי זה "אשתקל מילוליה" — נשתתקו דבריו.

*

אלא שעל דברי רבי יהונתן הללו כולם התפלאו: בדפוס היה כתוב שהראה לו סמ"ג, והרי מה שכתוב בסמ"ג שגיד הנשה נוהג בזכרים ובנקבות, בפשטות הכוונה שהאיסור נוהג באנשים ובנשים, ולא שהגיד עצמו נמצא בבהמות זכרים ובבהמות נקבות.

ואכן בשו"ת חתם סופר, (יורה דעה סימן ס"ט), מביא את התמיהה בלשונו: "ורבים תמהו על שגגה גדולה שיצאה מהשליטים". אלא שהחתם סופר אינו מניח את דברי רבי יהונתן, ופותח: "ואני אומר דברי חכמים קיימים", ומיישב בדרך פלפול: אילו אותו גיד היה נמצא רק בבהמות זכרים ולא בנקבות, היה מקום לחלק גם באיסור ולדרוש "בני ישראל" ולא בנות ישראל. ומכיון שהדין הוא שגיד הנשה נוהג בזכרים ובנקבות, מוכח שהגיד עצמו נמצא גם בזכרים וגם בנקבות. ומסיים החתם סופר: "ודברי חכמים קיימים".

-

והנה בשנת תר"צ כתב הרב שלמה מיכאל נעכעס רב בלאס אנדז'עלעס, בירחון שערי ציון (קובץ היובל) תחת כותרת 'והצדיקו את הצדיק', וכותב שם בדבריו בזה"ל:

ופתרון החידה מצאתי כי אצלי נמצא ספר כרתי ופלתי שהדפיס הגאון רבי יהונתן ז"ל בחייו - באלטונא תקכ"ג ויש בה כמה הגהות מעצם כ"ק ז"ל. ובמקום הזה (בסי' ס"ה) אצל התיבות 'ואז הראתי לו סמ"ג' העביר הגאון ז"ל המחבר קו על תיבת סמ"ג והגיה בזה"ל סה"נ - והוא ר"ת ס'דר ה'לכות נ'יקור, שבאמת שם נמצא דהגיד הנשה נמצא בזכרים - שורים, ונקבות - פרות, וסרה תלונת התופסים את הגאון ר' יהונתן ז"ל (ומסיים שם שבעצם בסמ"ג כלל לא מדבר מענין זה אם נוהג רק בזכרים או לא). עכ"ד.

ולכאורה הכוונה לסדר הניקור, ויש שאמרו שהכוונה לסדר הניקור המובא בתוך הטור, 'סדר הניקור בשם בעל העיטור', ויש טוענים שאינו ראיה ממש. אך עם הימים מצאו סדר הניקור

לרבי יעקב סורזינו זצ"ל, שהיה תלמיד של בעל המגיה על מהרי"ו, שהיה מומחה גדול, ורבי יעקב כתב תמצית הלכה למעשה של מלאכת הניקור בלשון אידיש. היה זה חיבור קטן, בערך שנים-עשר עמודים, שהיה מופץ בשעתו, ושם כתוב כמה פעמים במפורש חילוק אם הבהמה זכר ואם הבהמה נקבה. הרי שמשם בוודאי מוכח שהניקור שייך בשניהם — זכרים ונקבות. ולכאן' כיוון לזה.

-

ורבי יהונתן עצמו מסיים שם בדברים נוראים על זהירותו בענין הניקור:
... "ועכ"פ אין לסמוך בניקור כי אם על בקי וירא ה' מרכים. ומיום עמדי על דעתי שלמדתי הלכות ניקור להיות בקי בהן ובשמותיהן, לא סמכתי על מנקר כי אם מה שהייתי מנקר בעצמי, ויגיע כפי אכלתי".

וזה דבר נורא. כי הרבי ר' יהונתן היה רב ומרביץ תורה, מגאוני הדור, עד כדי שאמרו שכמעט מאז בעלי התוספות לא היה כזאת; ובכל זאת, מחמת גודל יראת השמים שבו, לקח מזמנו ומכוחו, למד בעצמו את הלכות הניקור להיות בקי בהן ובשמותיהן, ולא סמך על מנקר — אלא היה מנקר בעצמו ביגיע כפו.

בסיום דברינו אסיים במאמר נפלא מהרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע בספה"ק דעת משה על מה שקראנו היום בפרשתנו: "ברוך אתה בבורך אתה בצאתך".
דהנה איתא בשולחן ערוך, שבהגיע ערב ראש השנה מכבסים ומסתפרים, והטעם הוא מפני שאנו בטוחים בחסדו יתברך שיוציא הקב"ה לאור משפטנו, ואין אנו באים אל יום הדין בפחד כמי שבורח מן הדין, אלא בביטחון בחסדי השי"ת.
ובזה מפרש ה"דעת משה": "ברוך אתה בבורך" — שתבוא אל הדין בביטחון דהיינו באופן של ברכה, שתיכנס ליום הדין מתוך ביטחון בחסדי השי"ת. ועל ידי זה "וברוך אתה בצאתך" — שתצא מן הדין ברב טוב עלינו ועל כל ישראל אמן, עכל"ק.
וי"ל שאכן המכוון בכתוב "ברוך" שרומז אל הבטחון, ככתוב ברוך הגבר אשר יבטח בה'.
ויה' ר' שאכן נזכה לזה וליפקד בשנה טובה ומתוקה וכתובה וחתימה טובה וכט"ס.